

Fotó: Bv. fotó

Kurucz Fruzsina

A JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK VÁRMEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZET 130 ÉVE – TÖRTÉNELEM, IDENTITÁS ÉS TÁRSADALMI KÜLDETÉS

Bevezetés

A büntetés-végrehajtási intézetek nem pusztán fizikai teret jelentenek egy ország igazságszolgáltatási struktúrájában, hanem tükörképei is egy adott társadalom jogi, morális és biztonsági rendszerének.

A Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 130 éves fennállása alkalmából készült tanulmány célja, hogy bemutassa az intézet történeti fejlődését, annak kiemelkedő szereplőit, és a jubileum társadalmi, intézményi jelentőségét, amely nemcsak a helyi közösség, hanem az egész ország büntetés-végrehajtási rendszerének szempontjából is jelentős.

Az intézet alapítása és történelme

A modern magyar börtönrendszer kialakulása a XIX. század végére tehető, ami szorosán összefügg az első magyar büntető törvénykönyv, az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex) hatálybalépésével, amely jelentős változást hozott a büntetőeljárások és a büntetések végrehajtásának területén. E büntető törvénykönyv hatására az 1890-es években országszerte épültek az úgynevezett Igazságügyi paloták, amelyek – komplexitásuk révén – egy épüleategyüttesbe foglalták a bíróságokat és az azokhoz tartozó fogházakat, börtönöket. Ezen folyamat részeként került sor Szolnokon is egy új bírósági és büntetés-végrehajtási épület létrehozására.¹

Szolnok 1876-ban lett – a közigazgatási reform eredményeként kialakított – Jász-Nagykun-Szolnok vármegye székhelye, ami megteremtette az igényt a város igazságszolgáltatási intézményeinek fejlesztésére. Hosszú előkészületek után Szilágyi Dezső igazságügy-miniszter 1891-ben hagyta jóvá az új törvényszéki épület megvalósítását.

¹ Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet

A város által biztosított telken – szemben a korábbi vármegyeháza épületével – 1892 tavaszán kezdődött meg az építkezés, Wagner Gyula építész tervei alapján². Az épület falai már 1892 őszére álltak, és 1893 nyarára elkészült a reprezentatív Igazságügyi palota, homlokzatán „A Királyi Törvényház” felirattal. Ebben az egyemeletes palotában kapott helyet a Királyi Törvényszék és a hozzá tartozó fogház. Egyes források szerint az épület hivatalos alapítási éve 1902, mivel az intézet alapító okirata ekkorra datálódik. Egy korszerűnek számító, csillag alaprajzú épület került létrehozásra, amely a kor európai börtönépítészeti elveit követte. Ezen forma kialakításának oka a központi megfigyelhetőség és a fegyelem fenntartása volt. Az intézet elsősorban letartóztatottak, valamint rövidebb tartamú szabadságvesztés-büntetésre ítélt fogvatartottak elhelyezésére szolgált. A börtön a járásbíróssággal közös épületben kapott helyet, így az igazságszolgáltatás szintjei közvetlenül kapcsolódtak össze.

1. kép: Királyi Törvényszék³

Az első világháborút követő években a magyar büntetés-végrehajtási rendszer működését egyszere jellemezte a régi, monarchiabeli hagyományok továbbélése és az új kihívásokhoz való alkalmazkodás kényszere. A trianoni békeszerződés következtében Magyarország területe és népessége drámai mértékben csökkent, ami az ország társadalmi, gazdasági és intézményi rendszerét – így a büntetés-végrehajtást is – mélyen érintette.⁴ Az 1913-as Magyar Királyság területe mintegy 325 ezer négyzetkilométer

2 Kolocz D. (2023) p. 24.

3 Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár - Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltára bocsájtotta rendelkezésre

4 Országgyűlési Könyvtár: Trianon 100 – Trianon hatása a hazai büntetés-végrehajtásra

volt, amely a békeszerződést követően 93 ezer négyzetkilométerre zsugorodott. Ezzel párhuzamosan a lakosság száma a háború előtti 20,9 millió főről 7,6 millió főre esett vissza, tehát az ország népességének közel kétharmadát elveszítette. A gazdasági nehézségek ellenére, a Horthy-korszak igazságügyi kormányzata igyekezett fenntartani a börtönök működőképességét, mely időszak alatt is a biztonságos őrizetet tekintették a büntetés-végrehajtás fő feladatának, a rehabilitáció gondolata ekkor még kevésbé kapott hangsúlyt.

Szolnokon a két világháború között a börtön továbbra is a törvényszéki épület részeként működött. A növekvő ügyszám és a „bírósági-börtönépület” fizikai korlátai miatt az 1920-as években szükségessé vált az infrastruktúra bővítése. Virág Béla törvényszéki elnök kezdeményezésére 1924-ben megtervezték, majd 1925–1926 folyamán ráépítéssel elkészítették az épület második emeletét, ahol új irodákat és zárkákat alakítottak ki. A bővítés utáni ünnepélyes átadásra 1926 elején került sor.

E jelentős fejlesztést követően is történtek átalakítások: 1929-ben egy átfogóbb átépítés történt, amely tovább javította a börtön elhelyezési körülményeit. Ekkor korszerűsítették a vízvezeték- és csatornarendszert, új zuhanyzókat és mosóhelyiségeket alakítottak ki a rabok és az őrök részére. A börtönudvar burkolatát részben lebetonozták, és egy kisebb, rácsozott sétálóudvart is létesítettek a fogvatartottak napi levegőztetéséhez.

Az őrök számára új szolgálati helyiségeket rendeztek be, köztük egy őrszobát és pihenőhelyiséget, ahol váltás közben tartózkodhattak. Az 1929-es munkálatokkal együtt kisebb biztonsági fejlesztések is megvalósultak: megerősítették a zárkaajtók vasalatát, és az ablakokra belső rácsokat szereltek fel a korszakban általánossá váló szabványoknak megfelelően. Ezek a beruházások jelzik, hogy a szolnoki intézet igyekezett lépést tartani az adott kor követelményeivel, és végrehajtani a fogvatartotti létszám növekedésével járó többletfeladatokat.

A XX. század első felében az intézet működését főként a Magyar Királyi Igazságügyi Minisztérium irányította. A börtön életét a klasszikus büntetőelméletek – megtorlás, elrettentés – határozták meg.⁵ A II. világháborút követően a magyar büntetés-végrehajtási rendszer szovjet mintára kezdett átalakulni, a szigorú fegyelem, a munkáltatás és a politikai foglyok megjelenése jellemezte a korszakot. A jogszabályi környezet központosított volt, az 1950-es évektől a börtönügy a Belügyminisztérium irányítása alá került.

5 Györgyi K., Mezey B., Vókó Gy. (2000) p. 201–224.

Férőhelybővítés és korszerűsítés

A szolnoki börtön az 1950-es és 60-as években több kisebb átalakításon és felújításon esett át, hogy biztosított legyen a növekvő létszámú fogvatartotti állomány elhelyezése. 1959-ben jelentős belső átalakítás történt. A zárkák egy részét átrendezték, a régi, faanyagú válaszfalakat téglafalra cserélték, és megerősítették az ajtó- és ablakrácsokat. Korszerűsítették a fűtési- és szellőztető rendszert is, mivel addig sok helyen csak egyedi kályhafűtés működött. A közlekedőfolyosók világítását is javították, új, zárt burájú lámpatesteket szereltek fel, amelyek megfeleltek a biztonsági előírásoknak. Ezt követték az 1965–1981 közötti fejlesztések, melyek során zárkarácsok cseréjére, új biztonsági ajtózárak és megfigyelőnyílások kialakítására, valamint az őrhelyek átalakítására került sor. Több helyiségben új elektromos hálózatot és vészjelző rendszert is kiépítettek, hogy az őrség azonnal jelezni tudjon rendkívüli események esetén.

1936. július 5. Jász-Nagykun-Szolnok megyei Lapok 3. oldal

Nincs pénzre szüksége, amikor szükségletét több havi hitellel a

„TAKARÉKOSSÁG”

Kötelekbe tereszo több, mint 55 kereskedőnél szerzi be. Cégelnél mindenféle aruban a legnagyobb választék áll rendelkezésre.

Ha még nem tagja a „Takarékosság”-nak, a saját érdekében azonnal kérje felvételét. Minden felvilágosítással a legnagyobb készlettel szolgál a „Takarékosság” Központi irodája Szolnok, Baross-u. 22. l. em. Telefon: 4-19.

HIREK

Kinevezések a szolnoki pénzügyésznél. A szolnoki pénzügyigazgató Torma Jenő személyeszt fősemisszé, Solák Alejos főviggázót személyesszé, Szerényi Béla, Jemel Bálint, Haluska Károly és Tekács Ferenc I. osztályú viggázókat főviggázókká, Szolga Tibor II. oszt. viggázót I. oszt. viggázóvá végleges minőségben, Domján István, Kelecsényi Béla, Répási Antal, Mami Béla, Némethi Béla, Iharos Jenő, Kriesler Mihály, Narái György, Molnár Béla és Török Sándor II. oszt. viggázókat I. oszt. viggázókká

A fogház bővítés munkálatai folyamatosan vannak. Az igazságügyminiszter Kronberg János ügyességi elnök előterjesztésre engedélyt adott a szöknek bizonyult szolnoki fogház bővítésére és modernizálására. Minni értesülünk, már meg is kezdődnek a munkálatok. Épül egy r. kat. képolna, ref. imaház, egy nagy előadóterem, ezenkívül orvosi rendelő és több betegszoba létesül, de több új műhelyt is építenek és a fogházat mintegy kétszeresére kibővílik.

A TITKÁRNÓ. (Bemutatta a Sztálin Múzeum) Claudea Colbert ma határozottan egyike a legvonzóbb filmszínésznőknek. Minden egyes filmjében tökéletesen kielégíti azt a felfokozott érdeklődést, amely filmjeit megnézi. Ezuttal sem okoz csalódást, sőt... Itélen bájosabb, vonzóbb mint valaha. Egyszerű kis titkárnót alakít és épen egyszerűségével hódít ez a raffiniált nőies, csupa-béj színésznő. Egy nagy áruház titkárnője, az áruház lelke, meghódítja komor,

2. kép: A „Jász-Nagykun-Szolnok megyei Lapok”-ban 1936-ban megjelent cikk a fogház bővítéséről⁶

A rendszerváltást követően – az 1990-es években – jelentősen megváltozott a büntetés-végrehajtás szerepe. Előtérbe került a reintegráció, a fogvatartottak jogainak biztosítása, a jogállamiság és a nemzetközi normákhoz való igazodás. Ennek hatására a szolnoki intézet is strukturális és szemléletbeli modernizáción esett át, melynek során több zárkát felújítottak, a közös helyiségeket (étkező, mosdó, udvar) korszerűsítették, és új, higiénikusabb felszereléseket (mosdók, WC-k, zuhanyzók) épített ki, és kiemelt figyelmet kaptak a munkáltatási, az oktatási és a pszichológiai programok.

A 2000-es években az intézet kisebb volumenű korszerűsítéseken esett át, melyek keretében felújították a vizesblokkokat és a villamoshálózatot, valamint korszerűsítették

6 Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár - Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltára bocsajította rendelkezésre

a tűzjelző rendszert. A fogvatartottak számára bevezetett reintegrációs programok célja a társadalomba való visszailleszkedés elősegítése lett, ezzel párhuzamosan a személyi állomány képzése is egyre nagyobb szerepet kapott.⁷

2025-ben az épület teljes körű, történelmi léptékű felújításon esett át, kicserélték a tetőszerkezetet, a nyílászárókat, korszerűsítették a közműhálózatot, megújultak a személyi állományi és fogvatartotti helyiségek. Jelen formájában egy kisebb, elsősorban letartóztatások és rövid időtartamú szabadságvesztés-büntetések végrehajtására kijelölt intézetként működik, amely szoros együttműködésben áll a helyi bíróságokkal és a vármegyei rendőr-főkapitánysággal.

Híres és hírhedt fogvatartottak Szolnokon

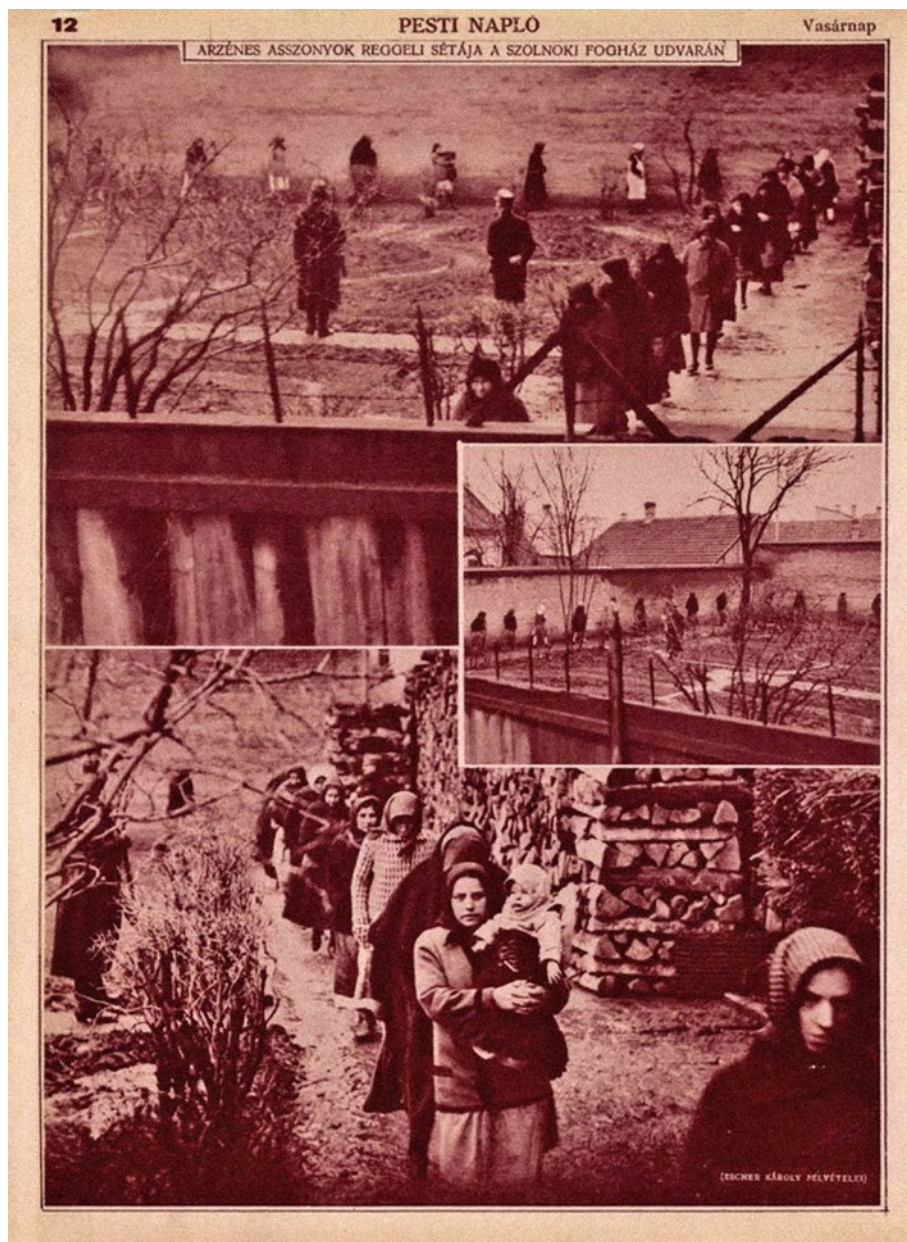
A szolnoki intézet történetében is akadtak olyan fogvatartottak, illetve bűnügyek, amelyeket országos érdeklődés övezett. Az egyik leghírhedtebb eset a „tiszazugi arzénos asszonyok” pere volt, amely a Horthy-korszak talán legnagyobb visszhangot kiváltó bűnügyi botrányává vált. 1929 tavaszán három – névtelen – feljelentő levél érkezett a Szolnoki Királyi Ügyészségre, amelyek nyomán nagyszabású nyomozás indult a Tiszazug falvaiban (Nagyréven és környékén) történt tömeges mérgezések ügyében. A vizsgálatok feltárták, hogy az érintett falvakban több tucatnyi asszony gyilkolta meg hozzátartozóját (férjét, gyermekét) úgy, hogy arzénal mérgezték meg őket, gyakran egy helybéli bába segítségével. Az ügy országos és nemzetközi sajtóvisszhangot kapott, a lapok „tiszazugi mérgekverőkről” és „angyalcsinálókról” cikkeztek.⁸

A szövevényes bűnper bírósági tárgyalására végül Szolnokon került sor, ahol a nyilvánosság is figyelemmel kísérte az események alakulását. Összesen 28 gyanúsított állt a Szolnoki Törvényszék előtt, s mintegy 162 gyilkosságot sikerült rájuk bizonyítani. Az ítéletek rendkívül súlyosak voltak: három vádlottat halálra ítélték és felakasztottak, tíz asszony életfogytiglani fegyházbüntetést kapott, és a többi vádlottra is hosszú idejű szabadságvesztést szabtak ki. A per során kiderült, hogy a gyilkosságok mozgatórugója jellemzően a családon belüli erőszak előli menekülés vagy az anyagi haszonszerzés volt. A tiszazugi arzénos ügy vádlottjai közül többen töltötték a szolnoki intézet falai között büntetésük kezdeti szakaszát, mielőtt átkerültek volna más „fegyintézetbe” (például életfogytig tartó szabadságvesztés esetén egy országos „letöltőházba”). Az arzénos asszonyok ügye máig a magyar kriminalisztika emlékezetes esete, ami a szolnoki intézet történetének egy sötét, de fontos fejezetét képezi.⁹

7 Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet

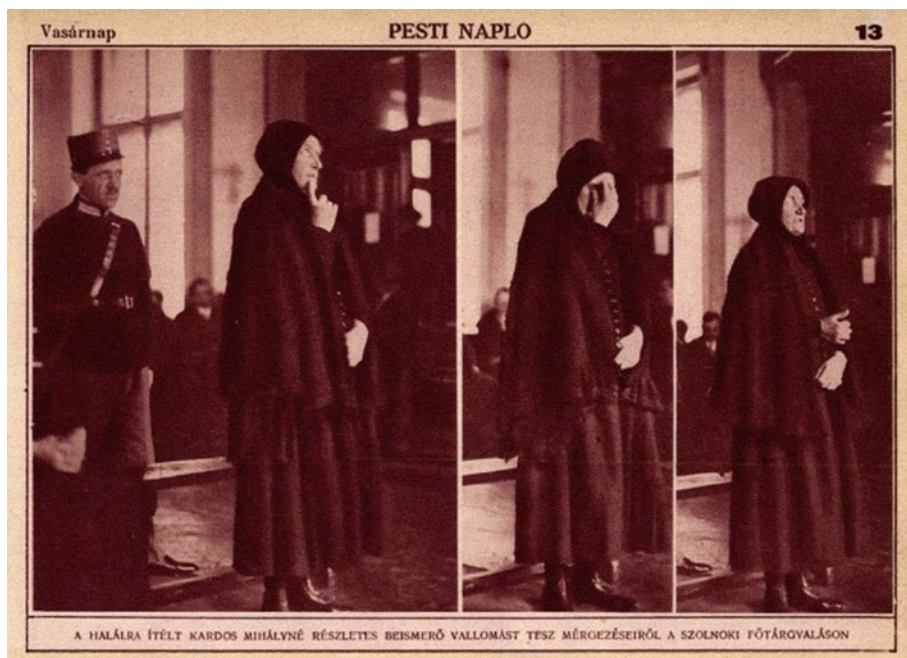
8 N. Nagy Zoltán hivatalos írói oldala: A tiszazugi arzénos asszonyok

9 Nemzeti.net: Ehj, családon belüli erőszak – Emlékezzünk a tiszazugi mérgekverő asszonyok áldozataira

3. kép: Arzénes asszonyok sétája a szolnoki fogházban¹⁰

10 Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár - Jász-Nagykunszabolnok Vármegyei Levéltára bocsájította rendelkezésre

4. kép: Arzénos asszonyok vallomástétele¹¹

Családias légkör a szolnoki intézetben

A Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet arra törekszik, hogy minden személyi állományi tag számára biztosítsa a szakmai fejlődés, az előrelépés és a munka-magánélet egyensúlyának lehetőségét. Fontos a támogató munkahelyi légkör kialakítása, ahova a már meglévő és az új felszerelők is gyorsan be tudnak illeszkedni, megismerhetik az intézet értékrendjét és a közösség szellemiségét. Cél, hogy a személyi állomány hosszú távon is elköteleződjön a szervezet mellett, és büszkék legyenek arra, hogy a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben teljesítenek szolgálatot.

2015-ben az intézet megnyerte a „*Legjobb Női Munkahely 2015*” pályázatot, amely nem csupán a helyi közösség, hanem a női munkaerő integrációjának szempontjából is fontos elismerés. A „*Legjobb Női Munkahely*” elismerést olyan munkaadók kaphatják meg, akik kiemelkedő figyelmet fordítanak a nők munkahelyi esélyegyenlőségének, szakmai fejlődésének biztosítására, valamint a munka és magánélet összehangolásának támogatására, amely a jövőbeni munkahelyi kultúra alakulására is hatással van.

¹¹ Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár - Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltára bocsájtotta rendelkezésre

„A Magyar Női Karrierfejlesztési Szövetség (MNKSZ) által kiírt pályázatban a munkahelyek közti verseny értékelési szempontjai között kiemelten szerepel a magánélet / családi élet és a munkahely érdekeinek összehangolása, a gyerekvállalásból visszatérő nők integrációja, vagy például az 50 év feletti nők életútprogramjának alakítása.”¹²

Szolnok városa 2017-ben fogadta el a „Családbarát Szolnok” programot, melynek célja a munka-magánélet egyensúlyát támogató, családbarát munkahelyek elismerése. A díjat évente ítéli oda a helyi önkormányzat – egy szakmai munkacsoport értékelése után – a közgyűlés döntése alapján. A Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2021-ben, 2023-ban, és 2025-ben is kiérdemelte a „Szolnok Családbarát Munkahelye” címet. Ez a díj azt is elismeri, hogy az intézet aktív családbarát intézkedéseket vezetett be, mint például rugalmas munkarend, a gyermeket nevelők esetében az intézet esélyegyenlőségi tervben szereplő havi négy óra munkaidő kedvezménye és rendezvények szervezése a családok kollégák támogatására.

5. kép: A Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet „Szolnok Családbarát Munkahelye” 2023-as oklevele¹³

12 pafi.hu: Legjobb női munkahely pályázat

13 Forrás: Kurucz Fruzsina bv. főhadnagy által készített fénykép

A 130. évforduló méltó ünneplése

2025. szeptember 20-án a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet ünnepélyes keretek között emlékezett meg fennállásának 130. évfordulójáról. A jubileum alkalmából szervezett esemény célja az volt, hogy méltó módon tisztelgünk az intézet történelme, személyi állománya és vezetői előtt, valamint üzenetet hagyjunk a jövő generációinak.

Szakmai és történeti visszatekintés

A rendezvény délelőtti szakasza az intézet falain belül a szakmai jellegű és történeti témájú visszatekintés jegyében telt. Az intézet falai között megrendezett programok során intézetlátogatásra került sor, amelyen a meghívott nyugállományú kollégák, valamint a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet volt parancsnokai vettek részt.

A látogatás különösen hangsúlyos eleme az intézet 2025. évben végrehajtott, teljes körű felújítása volt, melynek keretében korszerűsítették az épület infrastruktúráját, technikai felszereltségét, valamint a munkakörnyezetet, megteremtve a biztonságos és emberközpontú működést.

Az évforduló kiemelkedő momentumra volt az időkapzsula elhelyezése az intézet udvarán. Az időkapzsulában elhelyezésre került az intézet jelenlegi állománytáblója, valamennyi szakterület napi munkájának leírása, a jelenlévő parancsnok és a nyugállományú kollégák gondolatai, javaslatai, amelyek a jövő munkatársaihoz szólnak. Az időkapzsulát az intézet 150. évfordulóján lehet kinyitni és annak tartalmát megismerni.

Családi ünnepelés

A délutáni órákban az ünneplés kötetlen, közösségi formában folytatódott a szolnoki Nagykunsági Erdészeti és Faipari Zrt. kezelésében lévő parkban, ahol az intézet személyi állománya és családtagjaik közösen emlékeztek, ünnepeltek és erősítették a közösségi összetartozás érzését. A program célja nem csupán az emlékezés, hanem az egymás iránti megbecsülés kifejezése és a családbarát szemlélet további erősítése volt.

Felhasznált irodalom

- Büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos honlapja: Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet. Online: <https://bv.gov.hu/intezetek/szolnok/tortenet> (Letöltés ideje: 2025.augusztus 03.)
- Györgyi Kálmán – Mezey Barna – Vókó György (2000): A magyar börtönügy története. Rejtjel Kiadó, Budapest, p. 201–224.
- Kolocz Dóra (2023): Börtönépítészet – Visszatekintő tanulmány a magyarországi börtönépítészet hőskoráról Erdélyi Mór fényképei alapján. Börtönügyi Szemle, 2023/1. p. 24.
- N. Nagy Zoltán hivatalos írói oldala: A tisztazugi arzénos asszonyok. Online: <http://www.nnagyzoltan.hu/true-crime/a-tisztazugi-arzenes-asszonyok/> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 03.)
- Nemzeti.net: Ehj, családon belüli erőszak – Emlékezzünk a tisztazugi méregkeverő asszonyok áldozataira. Online: <https://nemzeti.net/ehj-csaladon-beluli-eroszak-emlekezzunk-a-tisztazugi-meregkevero-asszonyok-aldozataira-14345713.html> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 03.)
- Országgyűlési Könyvtár: Trianon 100 – Trianon hatása a hazai büntetés-végrehajtásra. Online: https://konyvtar.parlament.hu/nyitolap/-/asset_publisher/LFDc8ychJkfW/content/trianon-100-trianon-hat%C3%A1sa-a-hazai-b%C3%BCntet%C3%A9s-v%C3%A9grehajt%C3%A1sra?utm_source=chatgpt.com (Letöltés ideje: 2025. augusztus 03.)
- pafi.hu: Legjobb női munkahely pályázat. Online: <https://pafi.hu/p/legjobb-noi-munkahely-palyazat> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 01.)